

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЩОДО ЖИТТЄЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Аносів І.П.

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

У третьому тисячолітті людство досягло досить високого наукового, технічного і виробничого прогресу, що підвищило ймовірність виникнення техногенних надзвичайних ситуацій. Величезні збитки для людей спричиняють зовнішні загрози пов'язані з безпекою життєдіяльності населення і держави у разі розв'язання сучасної війни або локальних збройних конфліктів, виникнення глобальних екологічних катастроф та внутрішні загрози пов'язані з надзвичайними ситуаціями техногенного і природного характеру або спровоковані терористичними діями. Тому актуальним завданням сучасної вищої освіти є формування усвідомлених знань у студентської молоді з питань життєзабезпечення в надзвичайних ситуаціях.

Вплив на свідомість особистості здійснюється за допомогою реалізації різноманітних виховних методів. Методи виховання – це способи взаємопов'язаної діяльності вихователів і вихованців, спрямовані на формування у вихованців поглядів, переконань, навичок і звичок поведінки. Формування свідомості студентської молоді здійснюється під час виховної роботи (на кураторських годинах та у позааудиторний час), яку здійснює куратор академічної групи. Серед напрямів виховної роботи куратора виділяється і напрям формування здорового способу життя, який включає інформування студентів щодо життєзабезпечення в надзвичайних ситуаціях.

До методів формування свідомості належать: словесні методи (роз'яснення, бесіда, лекція, диспут), метод прикладу. Ці методи ще називають методами переконування, оскільки за їх допомогою розвивають і доводять до свідомості студентів пріоритетні завдання, спрямовані на рятування життя та збереження здоров'я, норми поведінки у надзвичайних ситуаціях, долають помилкові погляди й переконання.

Наведемо характеристику методів формування свідомості, які використовує куратор академічної групи під час формування поглядів студентів щодо життєзабезпечення в надзвичайних ситуаціях.

Серед методів формування свідомості важливе місце посідає метод *роз'яснення* - за його допомогою вихователі впливають на свідомість студентів, прищеплюють їм норми і правила життєзабезпечення в надзвичайних ситуаціях. Особливо ефективний цей метод під час засвоєння небезпек природного, техногенного характеру та їх наслідків; небезпек

соціально-політичного характеру та їх вплив на життєдіяльність людини; правових норм про захист населення від надзвичайних ситуацій.

Метод *бесіди* використовують для з'ясування, а також цілеспрямованого формування психологічних особливостей, переконань студентів. Студенти залучаються до оцінювання причин виникнення надзвичайних ситуацій. На цій основі у них формується ставлення до навколишньої дійсності, своїх громадських і моральних обов'язків. Підсумовуючи бесіду, куратор обґрунтовує раціональне вирішення обговорюваної проблеми, накреслює конкретну програму дій для закріплення прийнятої в результаті бесіди норми. Куратор під час бесід навчає студентів самостійно оцінювати запропоновані заходи поведінки в умовах надзвичайних ситуацій. Показали високу результативність бесіди, зміст яких спирається на наявні у студентів правові знання про захист життя, здоров'я і безпеку людини, здобуті під час вивчення навчальних дисциплін: «Цивільна оборона», «Охорона праці». Важливо спонукати студентів до обміну думками, докладно відповідати на їх запитання.

Лекція - метод сутність якого полягає в систематичному обґрунтованому викладі великого за обсягом матеріалу. Успіх лекції залежить від особистих якостей лектора, який повинен мати належну теоретичну підготовку, добре знати матеріал, володіти прийомами донесення його до слухачів. Наприклад, студентам на виховних годинах пропонується цикл лекцій із забезпечення життєдіяльності людини, який може об'єднувати такі теми: «Міжнародне гуманітарне право на захисті життя і здоров'я постраждалого населення», «Держава як гарант безпеки людей за умов надзвичайних ситуацій», «Закони України, інші нормативно-правові документи про захист населення від надзвичайних ситуацій», «Мета, завдання, принципи цивільного захисту населення і територій.», «Поняття про надзвичайні ситуації. Класифікація та основні причини виникнення надзвичайних ситуацій в Україні», «Надзвичайні ситуації соціально-політичного характеру та їх наслідки» та ін.

Підвищений інтерес у студентів викликають *кінолекторії* лекції із життєзабезпечення населення, які супроводжуються демонструванням кінофільмів або їх фрагментів. Їх ефективність зумовлена тим, що пізнавальне значення лекції зростає, якщо вона доповнена фактами конкретної діяльності, відображеної в науково-популярному чи художньому фільмі. Цілий кінофільм або його фрагменти демонструють під час бесіди чи лекції для переконливішого звучання висунутих лектором теоретичних положень. Іноді спершу читають лекцію, а відтак демонструють кінофільм. Якщо кінофільм доволі інформаційний, достатньо прокоментувати його матеріал, поставити студентам запитання, зосередити їхню увагу на

головному. Кінолекторій забезпечує послідовний, тривалий і цілеспрямований вплив на студентів, що сприяє формуванню цілісного уявлення з проблем життєзабезпечення у надзвичайних ситуаціях.

Диспут як метод формування свідомості особистості передбачає вільний, жвавий обмін думками, колективне обговорення питань, що хвилюють студентів. Під час диспуту студенти обстоюють власну позицію, переконуються в правильності чи помилковості своїх поглядів, виявляють свою ерудицію, культуру, темперамент, розвивають логічне мислення, вміння аналізувати, узагальнювати, робити висновки. Тематику диспутів підбирають з таким розрахунком, щоб спонукати студентів до роздумів. Для цього необхідні вільний обмін думками, рівність учасників диспуту, їх опора на факти, логіку аргументів. Студентам пропонуються наступні теми диспутів: «Уникаючи небезпеки», «Знати, вміти, допомагати: чи спроможній ти врятувати життя?», «Свідомий героїзм: чи оправданий ризик?», «Викликати допомогу чи рятувати власноруч: проблема морального вибору», «Причини виникнення надзвичайних ситуацій», «Відповідальне ставлення до свого здоров'я: дилема чи догма?», «Рятування постраждалих - справа рук самих постраждалих: міф чи реальність?» тощо.

Метод прикладу як самостійний метод виховання і як прийом при застосуванні інших методів є взірцем для наслідування, активно впливаючи на свідомість і поведінку студента. Прикладом для виховання можуть бути люди, які здійснювали гідні вчинки або ті, хто дотримується правил поведінки при виникненні надзвичайних ситуацій. Наслідування пропонованого взірця відбувається у три етапи: на першому - на основі сприймання конкретного прикладу виникає суб'єктивний образ взірця, бажання наслідувати його; на другому - діє зв'язок між взірцем для наслідування і поведінкою вихованця; на третьому - здійснюється синтез наслідувальних та самостійних дій і вчинків. Реалізуючи свої виховні функції, приклад може допомагати педагогові в конкретизації певного теоретичного положення, доводити істинність конкретного правила або заходу і бути переконливим аргументом, спонукати до певного типу поведінки. Особливість виховного впливу прикладу полягає в наочності, конкретності його дії.

Таким чином, методи формування свідомості студентів щодо життєзабезпечення у надзвичайних ситуаціях набувають ефективності за умов: 1) урахування під час формування конкретних світоглядних понять, поглядів і переконань «бази» раніше сформованих понять, поглядів і переконань, на яку накладається пропонована студентам інформація; 2) апелювання не лише до розуму, а й до емоційно-почуттєвої сфери студентів;

3) переконування на конкретних прикладах, до яких студенти мають безпосереднє відношення; 4) володіння куратором академічної групи якостями особистості, які він прагне сформувати у студентів.